

Risto P. Roine: Hoidon vaikuttavuuteen kiinnitettävä lisää huomiota

Kongressin perjantain 6. helmikuuta ajankohtaisosion avaa potilasturvallisuuden tilasta puhuva potilasturvallisuuden professori **Risto P. Roine** Itä-Suomen yliopistosta.

Roine aloittaa luvuilla: Terveiden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) arvion mukaan yhdelle sadasta sairaalapotilaasta sattuu hoidon yhteydessä vakava terveyshaitta. Haittatapahtumien arvioidaan aiheuttavan Suomessa vuosittain 700 - 1700 kuolemaa. On myös arvioitu, että vähintään puolet haittatapahtumista voitaisiin ehkäistä järjestelmällisellä turvallisuusriskien ennakoinnilla ja potilasturvallisuuden parantamisella.

Hoidossa tapahtuvat virheet aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja maksavat. Suomessa kustannuksiksi on arvioitu noin miljardi euroa vuodessa.

Potilasturvallisuuden kulmakiviä ovat hyvä potilasturvallisuuskulttuuri, vahinkoja estävät suojarakenteet, hoitojen järjestelmällinen ja haittoja estävä toteuttaminen, reaktiivisen haittatapahtumien tarkastelu ja niistä oppiminen sekä hoidon vaikuttavuuden varmistaminen.

Roineen mukaan viimeksi mainittu näkökulma jää liian vähälle huomiolle. Hoito, joka ei ole vaikuttavaa, ei voi olla turvallista, koska potilas altistuu tarpeettomasti hoidon mahdollisille haitoille ilman, että voi hyötyä hoidosta, luennoitsija toteaa.

Risto Lapatto: "Vastasyntyneiden seulontatutkimusten laajentaminen tärkeää"

Labquality Days -kongressin torstaisessa kliinisen kemian luentokokonaisuudessa 5. helmikuuta mennään elämän alkuun, kun dosentti **Risto Lapatto** Hyksin Lastenklinalta luennoi vastasyntyneen aineenvaihduntasairauksien seulonnasta.

- Seulonnalla pyritään löytämään kyseiset synnynnäiset sairaudet, ennen kuin ne aiheuttavat oireita.

Seulontaan on valittu tauteja, jotka eivät aiheuta ongelmia heti syntymän jälkeen. Jos sairaus ilmenee heti elämän ensi päivinä, seulonta ei ole järkevää, Lapatto sanoo.

Vastasyntyneille tehtyjen seulontojen määrä on Suomessa ollut vähäinen moniin muihin maihin verrattuna. Tähän asti on seulottu vain kilpirauhasen vajaatoimintaa. Tilanne on kuitenkin muuttumassa, sillä sosiaali- ja terveysministeriö antoi sairaanhoitopiireille keväällä 2014 suosituksen vastasyntyneiden seulontojen laajentamisesta.

Meillä aineenvaihduntasairauksista keskimääräistä yleisempiä ovat muun muassa jotkin ureasyklin häiriöt, lysinuurinen proteiini-intoleranssi, rasvahappojen hapetusvika eli LCHAD-puutos ja karnitiinipalmitoyylitransferaasin viat. Näistä LCHAD-puutos kuuluu ministeriön viime keväänä laajentamalle seulontalistalle.

- Sairaudet ovat harvinaisia, mutta vakavia: niihin voi kuolla ja vammautuminen on hoidotta varmaa.

- Seulonnoilla tapaukset löydetään ennen oireiden puhkeamista, mikä mullistaa potilaiden ennusteen: lapset käyvät koulua, varttuvat aikuisiksi ja perustavat perheen.

Lapaton mukaan TYKS ja Hyksin Naistenklinikka, Kätilöopisto sekä Jorvi ovat jo aloittaneet ministeriön suositukseen perustuvan laajennetun seulonnan. Muu HUS seuraa perässä tänä vuonna.

- Oletettavissa on, että seulontoja laajennetaan entisestään. Asiaa miettii lastentautien- ja laboratoriolääkäreiden epävirallinen verkosto, jonka tavoitteena on toiminnan valtakunnallinen harmonisointi.

Ulla Ekblad: Päihdeäidin kohtaamisessa tärkeintä on avoimuus

Erikoislääkäri ja dosentti **Ulla Ekblad** Tyksin Naistenklinikalta luennoi torstain 5. helmikuuta kliinisen kemian luentokokonaisuudessa päihdeäitien tunnistamisesta ja hoitopolusta.

Aihepiiri on Ekbladille useammasta näkökulmasta tuttu. Hän on muun muassa suunnittelemassa päihdeäitien tueksi käynnistettyjä HAL-poliklinikoita.

- Päihdeäidiksi määritellään raskaana oleva nainen, jolla viimeisen kolmen vuoden aikana ennen raskautta on ollut alkoholin, huumeiden tai lääkkeiden väärinkäyttöä, Ekblad tiivistää.

Päihdeäidit pyritään tunnistamaan äitiysneuvolassa, jossa ensimmäisellä käynnillä selvitetään kysymyskaavakkeiden avulla tulevan äidin päihdeiden käyttö. Ekblad mukaan todennäköisesti vain osa päihdeäideistä tunnistetaan: niin sanotut viihdekäyttäjät eivät tule esille. Haasteena on sekin, että äidit eivät välttämättä halua hoitoa.

Kun odottavan äidin päihdeongelma on todettu, ja äiti itse on suostuvainen hoitoon, moniammatilliset hoitoryhmät seuraavat ja hoitavat sairaalan kautta äitiä ja sikiötä, sekä suunnittelevat synnytyksen jälkeistä aikaa ja paikkaa. Korvaushoitoon pääsee viiveettä.

- Systemaattisen seurannan ja tuen piirissä olevat äidit vähentävät päihdeiden käyttöään tai lopettavat sen raskauden ajaksi. Eri projekteissa on todettu, että myös lasten äkilliset huostaanotot on saatu vähenemään. Korvaushoidolla voidaan lisäksi estää huumeiden katukauppaa ja äidille likaisista neuuloista aiheutuvia vakavia tulehduksia.

Ekblad ei kannata päihdeäitien pakkohoitoa, jota julkisessa keskustelussa aika ajoin esitetään ratkaisuksi ongelmaan.

- Pakkohoito voi johtaa siihen, että nainen ei hakeudu raskausajan kontrolleihin, ei edes neuvolaan.

Valvonta on myös vaikeaa.

- Tärkeää on aina päihdeäitiä kohdatessa olla mahdollisimman rehellinen ja kertoa, että aikuiset voivat tehdä mitä vaan, mutta sikiöllä ei ole puolustajaa. Siksi seuranta raskausaikana on tärkeää.

Markku Kallajoki: Biopankkitoiminnan vaikutukset patologian osastojen toimintaan

Osastonylilääkäri **Markku Kallajoki** TYKS-SAPA-liiketoiminta-alueen patologian osastolta ja Auria Biopankista kertoo kongressissa biopankkien patologian osastojen toimintaan tuomista muutoksista. Biopankkilaki tuli Suomessa voimaan 1.9.2013, ja ensimmäiset biopankit ovat jo saaneet toimiluvan. Auria Biopankki on Tyksin, Satakunnan ja Vaasan keskussairaaloiden sekä Turun yliopiston yhteydessä toimiva Suomen ensimmäinen sairaalabiopankki, jonka toiminta on käynnistämisyvaiheessaan.

Biopankin tehtävä on kerätä ja säilyttää ihmisperäisiä näytteitä, kuten veri- ja kudospäytteitä, sekä tukea näytteillä tehtävää lääketieteellistä tutkimusta. Biopankkilaki sallii patologian arkistonäytteiden siirron biopankin käyttöön edellyttäen, ettei diagnostiikka vaarannu. Tyksin patologian arkiston näytteiden siirtoprosessi on Auria Biopankissa loppuvaiheessaan.

Patologian arkistonäytteiden siirto biopankkiin vaatii eettisen toimikunnan hyväksynnän. Täysi-ikäisten näytteiden siirto voidaan tehdä julkisen tiedonannon jälkeen ja siirrosta on tiedotettava Valviraan kahden viikon kuluessa siirrosta. Patologian näytearkiston siirto biopankin hallintaan ja omistukseen antaa mahdollisuuden kerätä laajoja näytemateriaaleja. Monikäyttöisimmässä muodossa materiaalit ovat ns. monikudospäytteinä (TMA; tissue microarray), joihin voidaan yhdistää jopa satojen potilaiden kudospäytteet. Biopankkilaki antaa mahdollisuuden yhdistää näihin näytemateriaaleihin myös klinisiä tietoja. Tämä on Suomen biopankkilain suuri etu.

Vaikka arkistoidut kudospäytteet toimivat alkuvaiheessa biopankin kivijalkana, tarvitaan myös kattavampaa näytekeräystä. Arkistomateriaalien ohella patologian osastoissa pitää järjestää myös tuorekudosten keruu biopankkia varten. Tämä on mahdollista biopankkisuostumuksen antaneiden potilaiden näytteistä.

Korkea laatu on biopankkitoiminnan keskeinen periaate. Tämä koskee sekä näytteiden keräystä että säilytystä ja tutkimustietojen hallintaa. Keskeiset prosessit kuten suostumuksen hallinta, tutkimuksesta vetäytyminen ja henkilörekisteri sekä lokikirjanpito kuuluvat laatujärjestelmän piiriin. Koska biopankissa on runsaasti sensitiivistä terveystietoa tutkittavista, on yksilöllisyyden suojaaminen toiminnan keskeinen periaate. Näytteet ja niihin liitettävä tieto luovutetaan tutkimukseen siten, ettei yksittäisen luovuttajan henkilöllisyys ole tunnistettavissa.

Sakari Jokiranta: Syyhy on ihmisen ulkoloisista hankalin

Päätäi, vaatetäi, satiainen ja syyhypunkki ovat ihmisen ulkoloisia. Ne kaikki voivat aiheuttaa kutinaa, mutta tyyppipaikat ja tyyppilliset potilasryhmät ovat erilaisia.

Päätäit ovat paljolti lasten kiusa. Viimeisen vuosikymmenen aikana ne ovat päässeet leviämään länsimaissa kehitettyään vastustuskykyä hyönteismyrkkyjä vastaan. Yleistynyt hyönteismyrkkyresistenssi on muuttanut myös täiden häätämiseksi tarvittavia hoitokäytäntöjä.

Vaatetäit ovat lähinnä asunnottomien vaiva. Koska vaatetäit elävät vaatteiden saumoissa, niistä pääsee eroon pesemällä vaatteet ja vuodevaatteet 60 asteessa ja peseytymällä samaan aikaan itse.

Satiainen puolestaan on seksissä leviävä ulkoloinen. Tähin verrattuna se on harvinainen, ja usein ulkomailta tuotu tuliainen.

Ulkoloisista hankalin on syyhy, jota ei usein osata epäillä, ja jonka diagnostiikka ja hoito ovat täitartuntoja vaikeampia. Lisäksi syyhyssä on vaikeampi muoto, karstasyyhy, ja erityisesti siihen liittyy riski merkittävistä laitosepidemioista.

Kyseisten loisten diagnostiikasta ja hoidosta luennoi Labquality Days -kongressin parasitologian sessiossa perjantaina 6. helmikuuta dosentti **Sakari Jokiranta**, joka toimii kliinisenä opettajana Helsingin yliopistossa ja lääketieteellisenä johtajana Yhtyneet Medix laboratorioissa.

Saija Koskensalmi, TTL: Työstä innostava tuunaamalla

Labquality Days -kongressin uutuus, perjantaina 6. helmikuuta ensimmäistä kertaa järjestettävä Lähiesimiestyön äärellä -kokonaisuus, hyödyntää muun muassa kansainvälistymisen, johtamisen ja viestinnän näkökulmia.

Johtava konsultti, VTM **Saija Koskensalmi** Työterveyslaitokselta luennoi siitä, kuinka voimme tuunata työstämme innostavan. Esitys pohjaa työn imun ja voimavarojen tutkimukseen, joka taas ammentaa positiivisen psykologian tutkimussuunnasta. Siinä huomio suunnataan siihen, mikä ihmisessä ja esimerkiksi työpaikoilla on hyvää.

Koskensalmi määrittelee työn imun tunne- ja motivaatiotilaksi, johon liittyy tarmokkuutta, omistautumista ja uppoutumista. Työn imussa olo on energinen ja innostunut, työ tuntuu tärkeältä ja merkitykselliseltä, ja työntekijä voi hyvin.

Työn imua synnyttävät energisoivat voimavarat, joita voidaan vahvistaa tuunaamalla eli muokkaamalla omaa työtä. Tällöin tehdään tehtäväkuvan rajoissa pieniä muutoksia, jotka lisäävät itselle tärkeitä innostuksen lähteitä. Muutokset voivat kohdistua esimerkiksi työn sisältöön tai sen sosiaalisiin piirteisiin, kuten vuorovaikutuksen määrään. Esimiesten tulisi tukea työyhteisön mahdollisuuksia työn tuunaamiseen ja tuunata myös omaa työtään innostavaksi. Innostus tarttuu!